

UMHVERFISVITUND STARFSMANNA STOFNANA OG FYRIRTÆKJA, MÆLING OG ÞRÓUN

Sandra Rán Ásgrímsdóttir,
Sjálfbærniverkfræðingur M.Phil.

Ólöf Kristjánsdóttir,
Samgönguverkfræðingur M.Sc.
Fagstjóri samgangna

Umhverfisvitund

- Samheiti yfir þekkingu, viðhorf, gildi og atferli manna gagnvart umhverfismálum.
- Með aukinni umhverfisvitund almennings aukast kröfur á ábyrga umhverfisstjórnun fyrirtækja.

Aðferðir til að mæla umhverfisvitund

- Getur reynst erfitt að meta og mæla umhverfisvitund.
- Misræmi milli niðurstaðna rannsókna og raunverulegrar hegðunar.
- Fjölmargar rannsóknir til og margar aðferðir þekktar.

Aðferðir til að mæla umhverfisvitund

- Tvær stærstu rannsóknir sem lagðar hafa verið héraendis rýndar:
  - Könnun Þorvarðs Árnasonar, 2004
  - Rannsóknarmiðstöð ferðamála, 2009
- Auk þess margar erlendar rannsóknir skoðaðar.
- Algengast að lagður sé fyrir spurningalisti en í nokkrum tilfellum eru tekin viðtöl.

Vegagerðin

- Rafræn spurningakönnun lögð fyrir starfsfólk Vegagerðarinnar í lok árs 2016.
- Könnun Þorvarðar Árnasonar og NEP mælikvarðinn höfð til fyrirmyndar.
- 11 almennar spurningar og 2 bakgrunnsspurningar.

Könnun

3. Hafa áhyggjur þínar af umhverfisþáttum í spurningu 1 haft áhrif á hegðun þína varðandi: *

	Já	Nei	Veit ekki / Vil ekki svara
Að kaupa og borða lífrænt ræktað grænmeti og ávexti?	☐	☐	☐
Val á samgöngumáta?	☐	☐	☐
Kaup á bifreið?	☐	☐	☐
Notkun á heimilisbílnum?	☐	☐	☐
Fjöldi bíla á heimilinu?	☐	☐	☐
Staðsetningu heimilis þíns?	☐	☐	☐
Notkun skordýraeiturs við heimili þitt?	☐	☐	☐
Endurvinnsla á pappír, rusli og garðúrgangi?	☐	☐	☐
Viðskipti við umhverfisvæna þjónustuaðila?	☐	☐	☐

Niðurstöður könnunar

- 30% svarhlutfall, 97 einstaklingar svöruðu könnuninni.
- Mestar áhyggjur af mengun umhverfis vegna hættulegra efna eða iðnaðar og hnattrænni hlýnun.
- Minnstar áhyggjur af drykkjarvatni og rafsegulmengun.

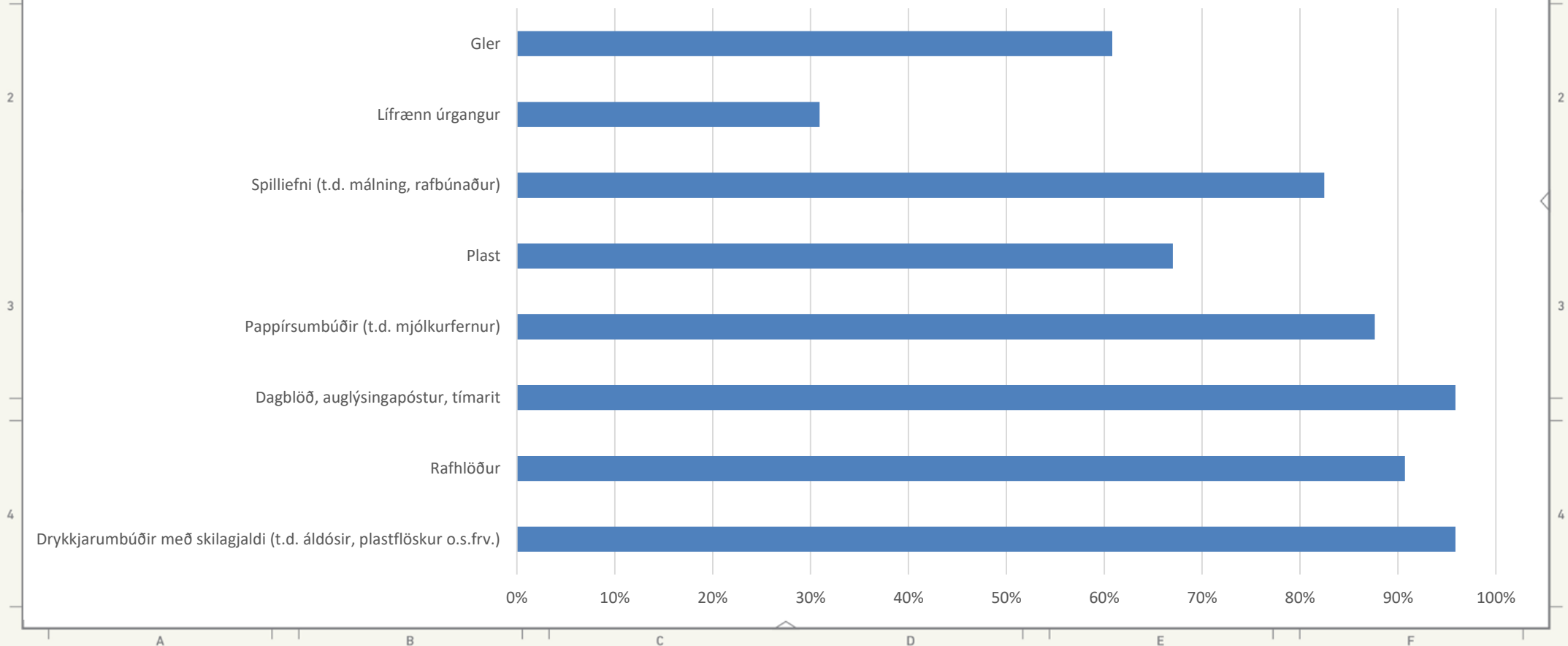
Niðurstöður könnunar

- Þau umhverfisatriði sem 80% þátttakenda eða fleiri finnst mikilvæg eða mjög mikilvæg í heiminum í dag eru:
  - Að búa í haginn fyrir velferð komandi kynslóða.
  - Að bæta lífskjör fólks í fátækum löndum.
  - Að sporna gegn hnattrænum umhverfisvandamálum.
  - Að auka nýtni í meðferð náttúruauðlinda.
- Rúm 70% segjast sjaldan eða aldrei nota almenningssamgöngur.
- Rúm 70% telja þó einnig mikilvægt að minnka áhrif á umhverfið vegna bílaumferðar.

Niðurstöður könnunar

8. Hvaða sorp flokkar þú frá almennu heimilissorpi á þínu heimili

Niðurstöður könnunar

7. Hversu mikið meira ertu reiðubúin(n) að greiða fyrir umhverfisvænar/sjálfbærar vörur eða þjónustu?
Vinsamlegast merkið við þá fullyrðingu sem við á.

Mun greiða nánast hvaða verð sem er, að því gefnu að varan/þjónustan sé betri en aðrar tegundir þessarar vöru/þjónustu

Allt að 50% meira

Allt að 20% meira

Allt að 15% meira

Allt að 10% meira

Allt að 5% meira

Jafnmikið og fyrir vöru/þjónustu sem er ekki umhverfisvæn/sjálfbær

0% 5% 10% 15% 20% 25% 30% 35%

Aðferðir til að efla umhverfisvitund

- Margir lagt mat á og gripið til aðgerða t.a. efla umhverfisvitund.
- Sameinuðu þjóðirnar telja að eftirfarandi atriði séu mikilvægust þegar kemur að eflingu umhverfisvitundar:
  - Hafa starfsmenn með í þróun umhverfisstefnu fyrirtækis.
  - Hafa stjórnendur með við innleiðingu breytinga.
  - Keppni og verðlaun geta hvatt fólk til þátttöku og vakið áhuga á umhverfismálum.
  - Reglulegar kynningar um stefnu fyrirtækisins og hvernig starfsmenn geta leikið lykilhlutverk.
  - Þróun aðferða fyrir starfsmenn til að auðvelda þeim að tjá sig og koma áhyggjum sínum af umhverfismálum áleiðis til stjórnenda getur eflt frumkvæði og þátttöku nýrra aðila.

Aðferðir til að efla umhverfisvitund

- Ráðherranefnd Norðurlandaráðs skoðaði áhrif „hnipping“ (e. nudging) t.a. stuðla að umhverfisvænni hegðun samanborið við lög og reglugerðir.
- Hnipping snýst um að virkja ósjálfráða hegðun og stuðla að því að við veljum með öðrum hætti án þess að við vitum endilega af því sjálf.

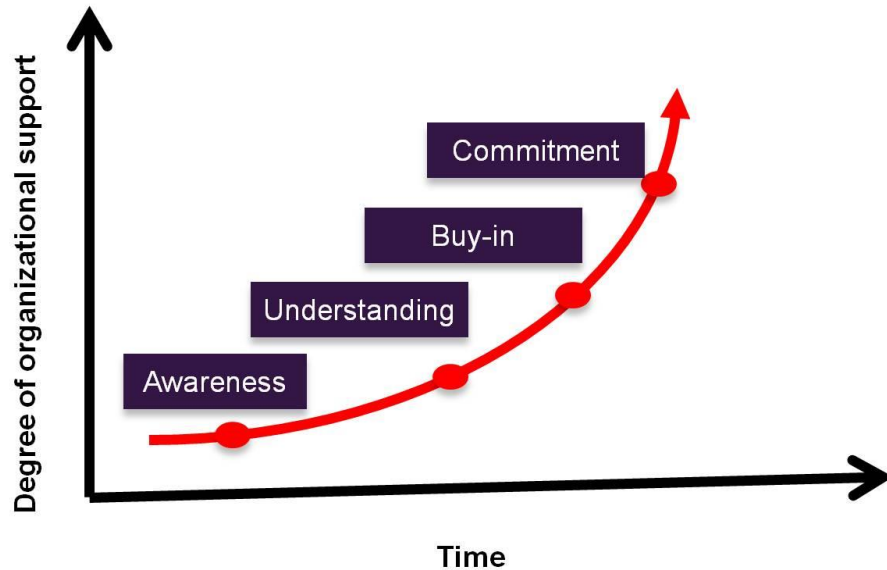

Aðferðir til að efla umhverfisvitund

- Hnipping leiddi oftast til sjálfbærari breytinga í hegðun en lög og reglur.
- Dæmi um árangursríka hnippingu :
  - Gera upplýsingar aðgengilegar á samfélagsmiðlum og vinnustöðum, t.d. um orkunotkun og umhverfisáhrif.
  - Breytingar í umhverfi, t.d. breytt sorpflokkunarkerfi eða diskastærð í mötuneytum.
  - Breytingar á sjálfvöldum möguleikum, s.s. kolefnisjöfnun, hitastig innandryra, sjálfvirk ljós.
  - Notkun félagslegra viðmiða og reglulegra endurgjafa, s.s. um orku- og auðlindanotkun, samanbórið við aðra hópa.

Aðferðir til að efla umhverfisvitund

Breytingar á stuðningi starfsmanna við stefnur fyrirtækja og stofnana með tímanum.

- Fyrsta skrefið er fræðsla og aukin vitund
- Í framhaldi af því kemur aukinn skilningur á viðfangsefninu.
- Þegar einstaklingar hafa skilning á verkefninu eða vandamálinu eru þeir líklegri til að taka þátt, breyta hegðun sinni og styðja við stefnu stofnana og fyrirtækja.

Vegagerðin - aðgerðir

- Umhverfisstefna Vegagerðarinnar var sett 1997 og þá hafin vinna að innleiðingu umhverfisstjórnunarkerfis skv. ISO 14001.
- Umhverfisskýrsla gefin út frá 1998.
- Umhverfis- og öryggisnefndir starfandi á öllum svæðum frá 1998.
- Umhverfis dagar haldnir árlega.
- Greining þýðingarmikilla umhverfisþátta og vöktun á þeim hófst 2007.
  - Röskun umhverfis, steinefni og námur, eldsneyti og olíur, bik (asfalt), eiturefni og hættuleg efni, spilliefni, fastur úrgangur, fráveitur og skólp og auðlindir jarðar.
- Þátttaka í *Grænum skrefum í ríkisrekstri* frá 2015 og mælanlegt markmið um innleiðingu.

Reynsla af aðgerðum

- Fræðsla og samtöl við starfsmenn virka best skv. reynslu Landsvirkjunar.
  - Mikilvægt að mæla árangur.
  - Fólk tekur niðurstöður mælinga frekar til sín en markmiðin sjálf. Starfsmenn gert úrbætur upp á eigin spýtur út frá niðurstöðu mælinga.
  - Mælingar sýna stöðuna í dag og fræðsla hvetur til að gera betur.
  - Endurgjafir frá starfsmönnum koma á rafrænu formi en einnig þegar gengið er um starfsstöðvar og spjallað við fólk.
- Hjá Mannviti hefur undanfarið verið lögð áhersla á að fara í aðgerðir sem fræða og stuðla að því að frumkvæði sé tekið í umhverfismálum innan verkefna í stað þess að vakta eftir á það sem hefur verið gert.
  - Meiri þungi settur í fræðslu og vitundarvakningu meðal starfsmanna, þannig að þeir sýni frumkvæði í umhverfisvænni hönnun og ráðgjöf.

Tillögur að aðgerðum

- Virkja starfsfólk m.þ.a. auðvelda því að koma skoðunum sínum á framfæri varðandi umhverfismál.
- Fræðsla með formlegum og óformlegum hætti:
  - Upplýsingar um hvað grænu skrefin fela í sér, t.d. hver mikilvægustu umhverfismál stofnunarinnar eru og af hverju.
  - Bjóða starfsfólki upp á fundi eða vinnustofur þar sem þessi atriði eru rædd.
  - Halda upp á alþjóðlega umhverfisdaga, t.d. World Water Day, Earth Day.
- Virkja starfsfólk m.þ.a. búa til hópa sem þurfa hver um sig að keyra áfram umhverfisátak.
- Reglulegar mælingar á mikilvægum umhverfispáttum stofnunarinnar og birta starfsfólki niðurstöður.
- Námskeið og kynningar fyrir starfsfólk um umhverfismál – fá utanaðkomandi aðila.
  - Leggja áherslu á jákvæðar og uppbyggilegar kynningar - við getum ekki öll gert allt en það geta allir gert eitthvað.
- Efna til keppni milli sviða.

Aðferðir til að efla umhverfisvitund

- Fræðsla er grundvallarforsenda þess að breyta hegðun fólks.
- Erfitt getur reynst að fá aðila til að breyta hegðun sinni ef það sér hvorki tilgang með því né ávinning af því.
- Eftir því sem einstaklingar verða meðvitaðri um umhverfismál þeim mun líklegra er að þeir séu tilbúnir að breyta einhverju í daglegum athöfnum sínum að eigin frumkvæði.

Takk fyrir
www.mannvit.is

